

מגדל חברה לביטוח בע"מ

נגד

עו"ד ש' ז' פונדמינסקי

א

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ב

[6.8.2001]

לפני השופטים ט' שטרסברג-כהן, י' אנגלרד, א' א' לוי

המשיב ייצג אישה אשר נפגעה בתאונת דרכים כתביעה לתשלום פיצויים שהוגשה נגד המערערת. המשיב מונה על-ידי בית-המשפט המחוזי כנאמן על כספים שיקבל מן המערערת ואשר "יוקפאו" בידיו עד לבידור זכאותה של הגיזוקה לגימלה מן המוסד לביטוח לאומי. על המשיב הוטל להחזיר את הכספים למערערת במקרה שלא תוגש תביעה לביטוח הלאומי תוך 90 ימים או במקרה שתביעה זו תתקבל. לאחר כשבע שנים הגישה המערערת תביעה ובה עתרה לחייב את המשיב להשיב לה את הסכום שמצוי בידו. בית-המשפט המחוזי דחה את התביעה מחמת התיישנות. מכאן הערעור.

ג

ד

בית-המשפט העליון פסק:

א. (1) על-פי סעיף 15(1) לחוק ההתיישנות, תשי"ח-1958, תקופת ההתיישנות בתביעה שאינה במקרקעין היא 7 שנים. תחילת מניינה של אותה תקופה הוא ביום שבו נולדה עילת התובענה. במקרה דנן עילתה של התובענה נולדה 90 ימים לאחר מתן פסק-הדין בבית-המשפט המחוזי, שניתן ביום 14.5.1991, היינו ביום 12.8.1991. לפיכך תקופת ההתיישנות הייתה אמורה להסתיים בתאריך 12.8.1998 (7821 – ה).

ה

(2) ימיה האחרונים של תקופת ההתיישנות חלפו במהלך פגרת בתי-המשפט. על-פי סעיף 10(ג) לחוק הפרשנות, תשמ"א-1981, במניין ימי תקופת ההתיישנות יבואו גם ימי מנוחה, פגרה או שבתון שעל-פי חיקוק, זולת אם הם הימים האחרונים שבתקופה. פגרת בתי-המשפט היא פגרה על-פי חיקוק, ולפיכך אף אם מירוצן תקופת ההתיישנות אינו נפסק עקב הפגרה, הרי שאם ימיה האחרונים של תקופת ההתיישנות חלים בפגרה, נדחה סופה של תקופת ההתיישנות ליום החול הראשון שלאחר פגרת בתי-המשפט (7821 – 822א).

ו

(3) סעיף 10(ג) לחוק הפרשנות נועד להסדיר את סוגיית מניין ימי המנוחה, הפגרה והשבתון. הסעיף מבחין בין מצב שבו ימי מנוחה, פגרה ושבתון חלים באמצע התקופה – שאז ימים אלה יבואו במניין, לבין מצב שבו ימים אלה הם הימים האחרונים שבתקופה – שאז אלה לא יבואו במניין. זהו הציר המרכזי של ההוראה, ובו טמונה תכליתה. השימוש בביטוי "מנין ימי תקופה" אין בו בהכרח לשלול החלת

ז

- ההוראה גם לגבי תקופה הקצובה בשבועות, חודשים או שנים, להבדיל מתקופה הקצובה בימים. גם בחוק ההתיישנות אין מניעה להחיל את הוראות סעיף זה על מניין תקופת ההתיישנות (1822 – 823א, 1).
- א. (1) זאת ועוד, תביעתה של המערערת מכוססת על קיום נאמנות לפי פסק-הדין משנת 1991. תביעתו של נהנה אינה מתיישנות כל עוד הנאמן אינו כופר בכך שהוא מחזיק בנכסי הנאמנות כנאמן ואינו מפר את וזכות הנאמנות (824ג – ד).
- ב. (2) במקרה הנדון המשיב לא הראה כלל נתי החל מירון ההתיישנות בתביעת המערערת לקבלת כספי הנאמנות, וממילא לא הראה גם כי המירון הסתיים לפני הגשת התביעה. לכן ספק רב אם עילת התובענה אכן נולדה 90 ימים לאחר פסק-הדין המחזוי בשנת 1991, כלומר ביום 12.8.1998. המסקנה היא כי המשיב לא הוכיח את טענתו כי התביעה מצד המערערת, המכוססת על נאמנות, התיישנה (825ד).
- חקיקה ראשית שאוזכרה:
- ג. – חוק ההתיישנות, תשי"ח-1958, סעיפים 1(5), 6, פרק שלישי.
- חוק הפרשנות, תשמ"א-1981, סעיפים 1, 10(ב), 10(ג).
- חוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984, סעיף 83.
- פקודת הפרשנות [נוסח חדש], סעיף 6(2).
- ד. הצעות חוק שאוזכרו:
- הצעת חוק הפירושים, תש"ם-1980.
- פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזכרו:
- [1] בש"פ 544/88 חזקי נ' פנחסי, פ"ד מב(3) 795.
- ה. [2] ע"פ 4543/90 חברת גזבאן ובניו קבלני צורת ומסגרות בע"מ נ' מדינת ישראל (לא פורסם).
- [3] ע"א 5813/96 דיאב נ' עיריית תמרה, מ"ד נא(1) 241.
- [4] ע"א 3322/95 גמזו נ' גושן, פ"ד נ(4) 520.
- ו. ספרים ישראליים שאוזכרו:
- [5] ש' כרם חוק הנאמנות, תשל"ט-1979 (מהדורה 3, תשנ"ה).
- ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחזוי בירושלים (השופט ע' חבש) מיום 31.3.1999 בת"א 1502/98. הערעור נתקבל.
- ז. יוסף ארנון – בשם המערערת;
המשיב טען לעצמו.

ובעמ' 11 לפסק־הדין נקבע:

- א "לגבי הסכום המוקפא כאמור ישולם שכ"ט עו"ד אם תידחה תביעה מחודשת למל"ל, שתוגש כאמור. אם לא תוגש תביעה תוך 90 יום – יוחזר הסכום למבטחת".
- ב 4. בהתאם לאמור בפסק־הדין, העבירה המערערת בתאריך 29.5.1991 את הסכום שנפסק בתביעה א' לידי המשיב, כאשר סכום של 40,000 ש"ח מתוכו היה המשיב אמור להחזיק בנאמנות. מאז ההפקדה, כך נטען על־ידי המערערת, היא פנתה למשיב בכמה הזדמנויות על־מנת לברר אם הוגשה על־ידי תביעה למוסד לביטוח לאומי, אך לא זכתה למענה. לפיכך פנתה המערערת לבית־משפט קמא והגישה בתאריך 16.8.1998 תביעה ובה עתרה לחייב את המשיב להשיב לה את הסכום של 40,000 ש"ח בצירוף הפרשי הצמדה וריבית.
- ג 5. בכתב־הגנתו העלה המשיב שתי טענות מקדמיות: האחת, בית־המשפט המחוזי אינו מוסמך לדון בתביעה, שכן לפי סכומה צריכה היא להתברר בבית־משפט השלום. השנייה, כי דין התביעה להידחות מחמת ההתיישנות, הואיל ומאז מתן פסק־הדין בתביעה א', ביום 14.5.1991, ועד יום הגשת התביעה הזו, חלפה תקופת ההתיישנות הקבועה בחוק ההתיישנות, חשי"ח-1958.
- ד 6. המערערת טענה מצדה כי עילת התביעה נוצרה שלושה חודשים לאחר מתן פסק־הדין, שכן היום האחרון להגשת התביעה למוסד לביטוח לאומי, לפי פסק־הדין, היה ביום 15.8.1991, וכי כתב־התביעה הוגש על־ידיה ביום 16.8.1998, שכן יום 15.8.1998 חל בשבת. עוד טענה המערערת, כי תביעתה טרם התיישנה ביום שבו הוגשה, הואיל ואם תקופת ההתיישנות מסתיימת במהלך נגרת בת־המשפט, נדחה היום האחרון להגשת התובענה ליום הראשון שלאחר הפגרוז, דהיינו ליום 1.9.1998.
- ה הכרעתו של בית־משפט קמא
- ו 6. באשר לעניין הסמכות קבע בית־המשפט כי התביעה מבוססת על נאמנות שנוצרה בהתאם לפסק־הדין, עניין שנכלל בגדר סמכותו של בית־המשפט המחוזי. באשר לטענת ההתיישנות בית־המשפט דחה את הטענה שלפיה מפסיקה פגרת בתי־המשפט את מירון תקופת ההתיישנות. במצב זה, וכאשר עילת תביעתה של המערערת

נולדה בתאריך 14.8.1991, הוסיף בית-המשפט וקבע כי הגשתה של התביעה הנוכחית בתאריך 16.8.1998 הייתה לאחר חלוף תקופת ההתיישנות, ועל-כן החליט לדחותה.

א

הטענות בערעור

7. המערערת טענה בפנינו כי טעה בית-משפט קמא עת קבע כי עילת התביעה נולדה 90 יום לאחר מתן פסק-הדין. לדעת המערערת, עילת התביעה נוצרה במועד מאוחר יותר, לאחר חליפת מכתבים ממושכת עם המשיב, מתוך תקווה כי ימלא את חובתו ויפנה למוסד לביטוח לאומי או ימציא דוח על פעולותיו כנאמן. עוד טענה המערערת, כי שגה בית-משפט קמא משקבע, אף שהתביעה הוגשה במהלך הפגרה, כי התביעה התיישנה. בכך התעלם בית-המשפט מהוראתו של סעיף 10(ג) לחוק הפרשנות, תשמ"א-1981, הקובע כי "במנין ימי תקופה יבואו גם ימי מנוחה, פגרה או שבתון שעל פי חיקוק, זולת אם הם הימים האחרונים שבתקופה" (ההדגשה שלי – א' א' ל').

ב

ג

דיון

8. כידוע, תקופת ההתיישנות בתביעה שאינה במקרקעין היא 7 שנים (סעיף 15(1) לחוק ההתיישנות). תחילת מניינה של אותה תקופה הוא ביום שבו נולדה עילת התובענה (סעיף 6 לחוק), ולענייננו, עילתה של התובענה נולדה 90 ימים לאחר מתן פסק-הדין בבית-המשפט המחוזי, שניתן ביום 14.5.1991, היינו ביום 12.8.1991 (ולא ב-15.8.1991, כפי שטוענת המערערת). לפיכך תקופת ההתיישנות הייתה אמורה להסתיים בתאריך 12.8.1998, וזאת לאור האמור בסעיף 10(ב) לחוק הפרשנות:

ד

ה

"תקופה קצובה במספר חדשים או שנים לאחר אירוע פלוני תסתיים בחודש האחרון ביום שמספרו בחודש כמספר יום האירוע, ואם היה החודש חסר אותו יום – ביום האחרון של החודש".

ו

השאלה הנוספת, ואשר עומדת במרכזו של ערעור זה, היא אם יש משמעות לכך שימיה האחרונים של תקופת ההתיישנות חלפו במהלך פגרת בתי-המשפט, וזאת לנוכח הוראתו של סעיף 10(ג) לחוק הפרשנות, אשר זו לשונו:

"במנין ימי תקופה יבואו גם ימי מנוחה, פגרה או שבתון שעל פי חיקוק, זולת אם הם הימים האחרונים שבתקופה".

ז

א פגרת בתי-המשפט היא "פגרה... שעל פי חיקוק" (ראה סעיף 83 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], תשמ"ד-1984), ולפיכך אף אם מירוך תקופת ההתיישנות אינו נפסק עקב הפגרה, הרי שאם ימיה האחרונים של תקופת ההתיישנות חלים בפגרה, נדחה סופה של תקופת ההתיישנות ליום התול הראשון שלאחר פגרת בתי-המשפט (ראו: בש"פ 544/88 חזקי נ' פנחסי [1], בעמ' 798-799; ע"פ 4543/90 חברת גדבאן ובניו קבלני צנרת ומסגרות בע"מ נ' מדינת ישראל [2]). כאן המקום להעיר, כי נוסחו של סעיף 10(ג) שונה מזה אשר נכלל בהצעת החוק (ראה הצעת חוק הפירוש, תש"ס-1980, בעמ' 234), שבה אומץ ההסדר שהיה מקובל בסעיף 5(2) לפקודת הפרשנות [נוסח חדש]. לאמור: שבמניין ימי תקופה יבואו גם ימי מנוחה, שנתון או פגרה, אף אם הם הימים האחרונים שבתקופה. הנוסח האחר שבו בחר המחוקק לבסוף ולשוננו הברורה של סעיף 10(ג) לחוק הפרשנות, נדמה כי אינם מותירים ספק ביחס לדרך שבה יש ליישם הוראה זו במקרה שבפנינו.

ב 9. עם זאת אפשר שיימצא מי שיטען כי סעיף 10(ג) אינו חל על ענייננו, שכן הוראת סעיף 10(ג) עניינה בימים, ואילו תקופת ההתיישנות הוגדרה בשנים.

ד המצדד בטענה זו יאמר, כי משהתכוון המחוקק לתקופה של שנים, ידע הוא לבטא זאת היטב, כפי שעשה בסעיף 10(ב) לחוק הפרשנות. מכאן ניתן לומר, כי העובדה שבסעיף קטן (ג) לא חזר המחוקק לעשות שימוש בביטוי "שנים", ייתכן כי הוא נהג כך לא במקרה, אלא מתוך כוונה שלא להחיל את סעיף 10(ג) על תקופה הקצובה בחודשים או בשנים. לעניין זה ייתכן שהטוען כך אף יפנה לאימרת אגב של השופט מ' חשין בע"א 5813/96 דיאב נ' עיריית תמרה [3], בעמ' 267:

ה "יכול הייתי להבין טענה כי הוראת סעיף 10(ג) אינה חלה על תקופה שנקבעה בשבועות, בחודשים או בשנים, שכן אמות-מידה גדולות אלו, ימי מנוחה יכולים שייכלעו בזון בין שהם באים באמצעה של תקופה בין שאם הם באים בסופה".

ו באשר לי, אינני יכול לקבל טענה זו. הגיונה של הוראת סעיף 10(ג) ברור, לאמור: הסעיף נועד להסדיר את סוגיית מניין ימי המנוחה, הפגרה והשבחות. הסעיף מבחין כאמור בין מצב שבו ימי מנוחה, פגרה ושבחות חלים באמצע התקופה – שאז ימים אלה יבואו במניין, לבין מצב שבו ימים אלה הם הימים האחרונים שבתקופה – שאז אלה לא יבואו במניין. זהו הציר המרכזי של ההוראה, ובו טמונה תכליתה. השימוש בביטוי

"מנין ימי תקופה" אין בו בהכרח לשלול החלת ההוראה גם לגבי תקופת הקצובה בשבועות, חודשים או שנים.

א

קבלת טענה נוגדת תיצור קשיים לא מעטים: אם תאמר שההוראה אינה חלה על תקופת הקצובה בשנים או חודשים, כי אז גם אין מנוס מהמסקנה כי אין תחולה לרישה של הוראת סעיף 10(ג), לאמור: שימי המנוחה, הפגרה והשבתון החלים באמצע התקופה לא יבואו במניין תקופת ההתיישנות, דבר אשר יביא להארכת תקופת ההתיישנות מעבר לאלו הקבועות בחוק.

ב

זאת ועוד, מקום שבו תתקבל טענה שלפיה הסעיף אינו חל לגבי תקופות הקצובות במונחים של חודשים או שנים, יוצא כי החלטה אשר קוצבת תקופה במונחי ימים תהא שונה מהחלטה זהה הקוצבת את אותה התקופה במונחי חודשים, אף שפרק הזמן המהותי הינו זהה. דמה בנפשך החלטה שיפוטית אשר קצבה תקופה בת 60 יום להגשת מסמכים. על-פי הטענה, סעיף 10(ג) תקף לגבי החלטה זו. עם זאת על-פי אותו היגיון, הוראת סעיף 10(ג) לא תחול על החלטה שיפוטית, זהה, שהחבדל היחיד בינה לקודמתה הוא בכך שהפעם כונו אותם 60 ימים במונח "חודשיים". ונדמה שאין צורך לומר כי תוצאה בלתי סבירה היא שלשתי החלטות זהות אשר נוסחו באופן שונה מיוחסת משמעות שונה בדין.

ג

10. נותר עתה לבדוק אם ההוראה שבסעיף 10(ג) חלה לגבי חוק ההתיישנות, ונדמה שעל שאלה זו יש להשיב בחיוב. סעיף 1 לחוק הפרשנות קובע:

ד

"חוק זה יחול לגבי כל חיקוק והוראות מינהל, אף אם ניתנו לפני תחילתו, אם אין הוראה אחרת לענין הנדון ואם אין בענין הנדון או בהקשרו דבר שאינו מתיישב עם חוק זה..."

ה

בפרק השלישי בחוק ההתיישנות, זה העוסק בחישוב תקופת ההתיישנות, אין הוראה כיצד נוהגים בימי מנוחה, פגרה או שבתון, וממילא אין בו הוראה סותרת לזו הכלולה בסעיף 10(ג) לחוק הפרשנות. על-כן נראה כי אין מניעה להחיל את הוראות סעיף זה על מניין תקופת ההתיישנות לפי חוק ההתיישנות.

ו

סוף דבר

11. העולה מכל האמור הוא שתביעת המערערת לא התיישנה, ומכאן דעתי שיש לקבל את הערעור. אני מציע אפוא לבטל את פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי ולהחזיר אליו את הדיון על-מנת שיבחן את תביעת המערערת לגופה.

ז

המשיב יישא בהוצאות המערערת בסך 10,000 ש"ח, לרבות שכר טרחת עורך-דין.

השופט י' אנגלרד

א אני מסכים עם פסק-דינו של חברי השופט לוי. ברצוני להוסיף הערה בעניין ההתיישנות.

ב המשיב, עורך-דין ש' ז' פונדמינסקי, מונה על-ידי בית-המשפט המחוזי בשנת 1991 כנאמן על סכום של 40,000 ש"ח, שיקבל זמן המערערת – מגדל חברה לביטוח בע"מ (להלן – המבטחת), ואשר "יוקפא" בידיו עד לכירור זכאותה של הניזוקה לגימלה מן המוסד לביטוח לאומי. על הנאמן הוטל להחזיר את הכספים למבטחת במקרה שלא תוגש תביעה למוסד לביטוח הלאומי תוך 90 ימים או במקרה שתביעה זו תתקבל. היה והתביעה לגימלה תידחה על-ידי המוסד לביטוח לאומי, הנאמן נדרש להעביר את כספי הנאמנות לניזוקה.

ג תביעתה של המבטחת מבוססת אפוא על קיום נאמנות לפי פסק-הדין משנת 1991. דבר הנאמנות נקבע מפורשות על-ידי בית-המשפט המחוזי ואינו שנוי עוד במחלוקת. הניזוקה והמבטחת הן הנהנות על-פי הנאמנות שקבע בית-המשפט. הלכה פסוקה היא, כי תביעתו של נהנה אינה מתיישנת כל עוד הנאמן אינו כופר בכך שהוא מחזיק בנכסי הנאמנות כנאמן ואינו מפר את תובת הנאמנות. על הלכה זו עמדה בהרחבה חברתי השופט דורנר בע"א 3322/95 גמזו נ' גושן [4], בעמ' 526-527:

ה "יחסי נאמנות משפיעים על דיני ההתיישנות בשתיים אלה: ראשית, אמת המידה לזהירות הסבירה הנדרשת לעניין גילוי העובדות המהוות את עילת התביעה נקבעת על יסוד הכלל שבאין מידע סותר רשאי נהנה להניח כי הנאמן ממלא את חובתו. ראו ספרו הנ"ל של קורמן, בעמ' 79. ושנית, תקופת ההתיישנות של תביעה להחזרת הנכס מתחילה רק בתום יחסי הנאמנות. החזקת נאמן בנכס אינה החזקה נוגדת, שכן הנאמן מחזיק בנכס כנאמנו של הנהנה ואין הוא יכול להישמע בטענת התיישנות, שהיא, למעשה, טענה לבעלות. ראו ע"א 34/88 ג' ד' רייס ואח' נ' עיזבון המנוחה חנה אברמן ע"י יורשיה ז"ל ואח', בעמ' 286-287; ע"א 410/87 עיזבון המנוחה רבקה ליברמן ז"ל ע"י יורשיה ואח' נ' ל' יונגר, בעמ' 754-755. ואולם, כלל זה אינו ישים כאשר הנאמן כופר בהחזקתו את הנכס כנאמנו של הנהנה או מפר את חובתו כנאמן. במקרים כאלה נולזת עילת התביעה מרגע הכפירה או הפרת החובה, ובכפירות להוראות סעיפים 7 ו-8 לחוק מתחילה תקופת ההתיישנות באותו מועד.

